

Pécsi Tudományegyetem

Filozófia Doktori Iskola

Doktori téziszfüzet

Az életre való nevelés filozófiája

*Egyén és társadalom viszonyának kérdése a kortárs nevelésfilozófiai
irányzatok metszéspontjában*

Kothencz János

Konzulensek: Prof. Dr. Szécsi Gábor egyetemi tanár

Dr. habil. Jancsák Csaba egyetemi docens

Pécs, 2024.

Előszó

A nevelésfilozófia területén végzett kutatásom középpontjában az egyén és társadalom viszonyának kérdése áll, különös tekintettel a kortárs nevelésfilozófiai irányzatok metszéspontjára. Értekezésem nem csupán elméleti vizsgálódás, hanem kísérlet arra, hogy olyan szintézist találjak, amely hidat képez a különböző pedagógiai megközelítések között, és választ ad korunk összetett nevelési kihívásaira.

A kutatás során három fő pillérre támaszkodtam: John Dewey pragmatista nevelésfilozófiájára, Don Bosco keresztény pedagógiai koncepciójára, valamint az általam kidolgozott KÁSZPEM (Kothencz-féle ÁGOTA Szenzitív Pedagógikoterápiás Módszer) rendszerre. E három megközelítés összevetése és integrációja olyan új perspektívákat nyit meg, amelyek reményeim szerint hozzájárulnak a neveléstudomány fejlődéséhez és a gyakorlati pedagógia megújításához.

Munkám során különös figyelmet fordítottam arra, hogy ne csak elméleti síkon vizsgáljam a kérdést, hanem a gyakorlati alkalmazhatóságot is szem előtt tartsam. A gyermekvédelmi szakellátásban szerzett tapasztalataim és a KÁSZPEM rendszer kidolgozása során szerzett ismereteim jelentősen befolyásolták kutatási irányomat és következtetéseimet.

Az értekezés nem csupán a múlt és a jelen pedagógiai gondolkodását elemzi, hanem a jövő felé is tekint. A digitális forradalom és a mesterséges intelligencia térnyerése olyan új kihívások elé állítja az oktatást és nevelést, amelyekre innovatív válaszokat kell találnunk. Bízom benne, hogy munkám hozzájárul ehhez a folyamathoz, és inspirációt nyújt további kutatásokhoz ezen a területen.

1. Bevezetés

A disszertáció a nevelésfilozófia területén végzett kutatásokat mutatja be, különös tekintettel az egyén és társadalom viszonyának kérdésére a kortárs nevelésfilozófiai irányzatok metszéspontjában. A kutatás középpontjában olyan nevelésfilozófiai megközelítések állnak, amelyek bár eltérő gyökerekből táplálkoznak, mégis értékes hozzájárulást nyújtanak a felnövekvő generációk szocializációjához.

A disszertáció egyik fő célkitűzése, hogy megvizsgálja azokat a szintéziskísérleteket, amelyek az individuum- és társadalomorientált nevelésfilozófiai felfogások integrációját szolgálják. Ennek keretében részletesen elemzi John Dewey pragmatista nevelésfilozófiáját, Don Bosco keresztény pedagógiai koncepcióját, valamint a szerző által kidolgozott KÁSZPEM (Kothencz-féle ÁGOTA Szenzitív Pedagógikoterápiás Módszer) rendszert.

A kutatás során alkalmazott módszertan elsősorban kvalitatív jellegű, forrás- és dokumentumelemzésre épül. A disszertáció nem csak történeti összehasonlítást nyújt, hanem aktívan hozzájárul a kortárs nevelésfilozófiai diskurzushoz, reflektálva a globális társadalom legégetőbb kihívásaira és az oktatás szerepére ezek megoldásában.

2. Kutatási kérdések és hipotézisek

A disszertáció a következő fő kutatási kérdésekre keresi a választ:

1. Milyen definíciós problémák merülnek fel az innováció és felelősség kontextusában a nevelésfilozófiában?
2. Hogyan járul hozzá az innováció fogalom történeti fejlődésének vizsgálata a nevelés által generált kortárs etikai problémák tárgyalásához?
3. Milyen helyet foglal el a felelősségetika és az innovációetika a kortárs tudományos diskurzusban?
4. Milyen filozófiai és etikai elméletek játszanak kulcsszerepet a felelős innováció, mint praxis kereteinek kialakításában?
5. Melyek azok az etikai princípiumok és követelmények, amelyek elengedhetetlenek egy konzisztens felelősségetikai modell kialakításához az innovációs folyamatok etikai szempontú megfelelésének értékelésére?
6. Milyen etikai dilemmákat és társadalmi kihívásokat generál a mesterséges intelligencia fejlődése és széleskörű alkalmazása?

A kutatás hipotézisei:

H1: A "kulturpedagógiai" - társadalom és értékorientált pedagógia, valamint az "individualista" - az egyén szükségletein alapuló megközelítések között nemcsak lehetséges, hanem szükséges is a szintézis.

H2: John Dewey pragmatista nevelésfilozófiájának hatása napjainkra már érvényesül a történelmi egyházak nevelési intézményeinek szakmai munkájában és a nevelésről alkotott közfelfogásában is.

H3: A történelmi egyházak által fenntartott szociális és nevelési-gondozási célú intézményekben érvényesül az egyén szükségleteihez szorosan igazodó gyakorlatias nevelési megközelítés, amely ugyanakkor megőrzi és ápolja a tradicionális és szakrális értékekre való nevelés hagyományait.

H4: Az instrumentalizmus, mint a pragmatizmus Dewey-féle ismeretelméleti tanulsága, alkalmazható a keresztény nevelés terapeutikus alapú nevelésmetodikáinak eszköztárában is.

3. Az értekezés főbb eredményei

3.1 John Dewey pragmatista nevelésfilozófiájának elemzése

A disszertáció részletesen elemzi John Dewey pragmatista nevelésfilozófiáját, kiemelve annak központi elemeit:

- A tapasztalat és cselekvés központi szerepe a megismerésben
- A demokratikus társadalom építésének célja az oktatáson keresztül
- Az iskola mint a társadalmi reform eszköze
- A gyermek aktivitásának és érdeklődésének fontossága
- A problémamegoldó gondolkodás fejlesztése

Az elemzés rámutat, hogy Dewey nevelésfilozófiája olyan szintézist kínál, amely egyszerre veszi figyelembe az egyén fejlődését és a társadalmi igényeket. Ez a megközelítés napjainkban is releváns, különösen a 21. századi készségek fejlesztésének kontextusában.

3.2 Don Bosco keresztény pedagógiai koncepciójának vizsgálata

A disszertáció bemutatja Don Bosco pedagógiai rendszerét, kiemelve annak fő jellemzőit:

- A megelőző módszer alkalmazása
- A szeretet, értelem és vallás hármasságára
- Az egyén tisztelete és méltóságának elismerése
- A közösségi nevelés fontossága
- A gyakorlati készségek fejlesztése

Az elemzés rávilágít, hogy Don Bosco pedagógiája, bár erősen vallási alapokon nyugszik, számos olyan elemet tartalmaz, amely összhangban van a modern pedagógiai elméletekkel, beleértve Dewey pragmatizmusát is.

3.3 A KÁSZPEM rendszer bemutatása és elemzése

A disszertáció részletesen ismerteti a szerző által kidolgozott KÁSZPEM (Kothencz-féle ÁGOTA Szenzitív Pedagógikoterápiás Módszer) rendszert, amely a gyermekvédelmi szakellátásban élő gyermekek és fiatalok nevelését célozza. A rendszer főbb jellemzői:

- Holisztikus megközelítés
- Terápiás jelleg
- Egyéni szükségletekre való érzékenység
- Gyakorlatorientáltság
- Értékalapú nevelés

Az elemzés rámutat, hogy a KÁSZPEM rendszer számos ponton kapcsolódik mind Dewey, mind Don Bosco pedagógiai elképzeléseihez, miközben specifikus választ ad a gyermekvédelmi szakellátás kihívásaira.

3.4 Összehasonlító elemzés

A disszertáció részletes összehasonlító elemzést nyújt Dewey, Don Bosco és a KÁSZPEM rendszer pedagógiai megközelítéseiről. Az elemzés kitér a következő szempontokra:

- A nevelés célja és társadalmi szerepe
- A tanár-diák viszony értelmezése
- A tapasztalat és a reflexió szerepe a tanulási folyamatban
- Az erkölcsi nevelés megközelítése
- A közösség szerepe a nevelésben

Az összehasonlítás rávilágít, hogy bár a három megközelítés eltérő filozófiai és teológiai alapokon nyugszik, számos közös pontot mutatnak, különösen a gyermekközpontúság, a gyakorlatorientáltság és a társadalmi felelősségvállalás terén.

4. Tézisek

T1: A "kulturpedagógiai" - társadalom és értékorientált pedagógia, valamint az "individualista" - az egyén szükségletein alapuló megközelítések között nemcsak lehetséges, hanem már hosszú ideje fennáll a szintézis. Ez a komplex, holisztikus felfogás napjainkra meghatározza a pedagógiai gondolkodás fejlődését.

T2: John Dewey pragmatista nevelésfilozófiájának hatása napjainkra már érvényesül a történelmi egyházak nevelési intézményeinek szakmai munkájában és a nevelésről alkotott közfelfogásában is. Ez tetten érhető a gyakorlatorientált megközelítésben, a tapasztalati tanulás hangsúlyozásában és a társadalmi felelősségvállalás előtérbe helyezésében.

T3: A történelmi egyházak által fenntartott szociális és nevelési-gondozási célú intézményekben érvényesül az egyén szükségleteihez szorosan igazodó gyakorlatias nevelési megközelítés, amely ugyanakkor megőrzi és ápolja a tradicionális és szakrális értékekre való nevelés hagyományait. Ennek egyik emblemikus megjelenítője a KÁSZPEM rendszer, amely az egyházi fenntartású gyermekvédelmi szakellátás szakmai, nevelési program struktúráiban is jelen van.

T4: Az instrumentalizmus, mint a pragmatizmus Dewey-féle ismeretelméleti tanulsága, alkalmazható a keresztény nevelés terapeutikus alapú nevelésmetodikáinak eszköztárában is. A cselekvő instrumentuma (tudása, mint kelléke), azaz képessége, nem más, mint az elmozdulásra való képesség, mint ösztönszerű akaratlagos vágy az adott probléma megoldására. Ez a tudás a "semmi" vagyis "mint valaminek a hiánya" állapotával való egyidejűleg történő meglétét is feltételezi, mert a hiány és az ebből fakadó természetszerű ösztönös elmozdulás mintegy problémamegoldást is nyújt a megismerő részéről a leküzdendő akadályok viszonylatában.

5. Az értekezés tudományos újdonságai és gyakorlati jelentősége

A disszertáció több szempontból is tudományos újdonságot jelent:

1. Átfogó összehasonlító elemzést nyújt három, eddig kevésbé összehasonlított pedagógiai megközelítésről (Dewey, Don Bosco, KÁSZPEM).
2. Új perspektívából vizsgálja a pragmatista nevelésfilozófia és a keresztény pedagógia kapcsolatát.
3. Bemutatja és elemzi a KÁSZPEM rendszert, amely innovatív megközelítést kínál a gyermekvédelmi szakellátásban élő gyermekek neveléséhez.
4. Új értelmezési keretet kínál az instrumentalizmus és a "semmi" kategóriájának pedagógiai alkalmazására.

A kutatás gyakorlati jelentősége abban rejlik, hogy:

1. Hozzájárul a nevelésfilozófiai diskurzus gazdagításához, új szempontokat kínálva a pedagógiai gyakorlat számára.

2. Segíti a különböző pedagógiai hagyományok közötti párbeszédet és integrációt.

3. Konkrét módszertani javaslatokat fogalmaz meg a gyermekvédelmi szakellátásban dolgozó szakemberek számára.

4. Elősegíti a reflexiót a nevelés céljaira és módszereire vonatkozóan, mind a köznevelésben, mind a speciális nevelési helyzetekben.

6. Következtetések és jövőbeli kutatási irányok

A disszertáció arra a következtetésre jut, hogy bár a vizsgált pedagógiai megközelítések eltérő filozófiai és teológiai alapokon nyugszanak, számos közös pontot mutatnak, amelyek különösen relevánsak a 21. századi nevelésfilozófiában. Ezek közé tartozik a gyermekközpontúság, a tapasztalati tanulás fontossága, a társadalmi felelősségvállalás és az erkölcsi nevelés hangsúlyozása.

A kutatás rámutat arra is, hogy a különböző pedagógiai hagyományok integrációja nemcsak lehetséges, hanem szükséges is a komplex társadalmi kihívások kezelésére. A KÁSZPEM rendszer példája azt mutatja, hogy lehetséges olyan pedagógiai megközelítés kialakítása, amely ötvözi a pragmatista, a keresztény és a modern pszichológiai szemléletmódokat.

A jövőbeli kutatások számára több irány is kirajzolódik:

1. A bemutatott pedagógiai megközelítések hatékonyságának empirikus vizsgálata különböző oktatási környezetekben.

2. A nevelésfilozófiai elméletek és a gyakorlati pedagógia közötti kapcsolat további elemzése.

3. A KÁSZPEM rendszer alkalmazhatóságának vizsgálata más speciális nevelési helyzetekben.
4. Az instrumentalizmus és a "semmi" kategóriájának további kidolgozása és alkalmazása a pedagógiai elméletben és gyakorlatban.
5. A digitális technológiák és a mesterséges intelligencia hatásának vizsgálata a nevelésfilozófiai megközelítésekre.

Összességében a disszertáció jelentős hozzájárulást nyújt a nevelésfilozófia területéhez, új perspektívákat kínálva az elmélet és gyakorlat összekapcsolására, valamint a különböző pedagógiai hagyományok integrációjára. A kutatás eredményei nem csak elméleti szinten jelentősek, hanem gyakorlati útmutatást is nyújtanak a pedagógusok és nevelők számára a komplex társadalmi kihívások kezelésére az oktatás és nevelés területén.

Zárszó

Az életre való nevelés filozófiájának vizsgálata során arra a következtetésre jutottam, hogy a látszólag eltérő pedagógiai megközelítések között több a közös pont, mint azt kezdetben feltételeztem. Dewey pragmatizmusa, Don Bosco keresztény humanizmusa és a KÁSZPEM rendszer holisztikus szemlélete mind olyan értékeket képviselnek, amelyek nélkülözhetetlenek a 21. századi nevelésben.

Kutatásom egyik legfontosabb eredménye, hogy rávilágít: nem szükségszerű választanunk az egyénközpontú és a társadalomorientált pedagógia között. Ellenkezőleg, e két megközelítés szintézise kínálja a leghatékonyabb utat a komplex társadalmi kihívások kezelésére és a felnövekvő generációk felkészítésére egy gyorsan változó világban.

A disszertáció során bemutatott elméleti és gyakorlati megfontolások nem csupán a neveléstudomány számára relevánsak, hanem szélesebb társadalmi kontextusban is értelmezhetők. Az oktatás és nevelés kulcsszerepet játszik olyan globális kihívások kezelésében, mint a társadalmi egyenlőtlenségek csökkentése, a fenntartható fejlődés előmozdítása vagy az interkulturális párbeszéd erősítése.

Munkám során világossá vált számomra, hogy a nevelésfilozófia nem lehet értéksemleges. Mind Dewey, mind Don Bosco, mind pedig a KÁSZPEM rendszer erős értékorientációval rendelkezik. Ez felveti a kérdést, hogyan lehet egyensúlyt teremteni az univerzális értékek és a kulturális sokszínűség tisztelete között az oktatásban. Ez a dilemma továbbra is központi kérdése marad a nevelésfilozófiának és a gyakorlati pedagógiának egyaránt.

Végezetül szeretném hangsúlyozni, hogy ez a kutatás nem lezárása, hanem inkább kezdete egy hosszabb folyamatnak. Az itt felvetett kérdések és megközelítések további vizsgálatot és empirikus kutatást igényelnek. Bízom benne, hogy munkám inspirációt nyújt kollégáimnak és a jövő pedagógusainak, hogy tovább gondolják és tovább fejlesszék az életre való nevelés filozófiáját, mindig szem előtt tartva legfőbb célunkat: a felnövekvő generációk támogatását abban, hogy teljes és értékes életet élhessenek, és pozitív változást hozhassanak a világba.

Kothencz János a témához kapcsolódó legfontosabb publikációi

1. **Kothencz János**

"Les complexités de la prise en charge des enfants à besoins spéciaux: Les expériences et défis contemporaine des parents d'accueil en Hongrie."

KULTÚRA ÉS KÖZÖSSÉG 6 (3): 203-206, 2024.

Szaccikk (folyóiratcikk).

2. **Kothencz János; Feleky Gábor; Lőrinczi János**

Nevelőszülők Magyarországon: "ÁGOTA Országos Kutatás" nevelőszülők körében.

Szeged: Szeged-Csanádi Egyházmegye, 2024. ISBN: 9786156796004.

Szakkönyv.

3. **Kothencz János**

"Speciális és különleges szükségletű gyermekek nevelési kihívásai nevelőszülők körében."

In: Jancsák Csaba (szerk.) *Táguló perspektívák: Tanulmányok Pászka Imre 75. születésnapjára.*

Szeged: Belvedere Meridionale, 2024. pp. 68-84.

Szaktanulmány (könyvrészlet).

4. **Kothencz János**

"Navigating the Complexities of Caring for Children with Special Needs: The Experiences and Challenges of Foster Parents in Hungary."

BELVEDERE MERIDIONALE 36 (1): 189-194, 2024.

Szaccikk (folyóiratcikk).

5. **Kothencz János**

"ÁGOTA® Közössége a családból kiemelt gyermekek szolgálatában - A Szent Ágota Gyermekvédelmi Szolgáltató bemutatása."

GONDOSKODÁS: SZAKÉRTELEM ÉS EMBERSÉG 1 (3-4): 43-55, 2022.

Szaccikk (folyóiratcikk).

6. **Kothencz János**

"Családból kiemelt fiatalok segítségének terapeutikus megközelíthetőségei."

Bekecs, regionális gyermekvédelmi hírmondó 4 (1): 18-21, 2011.

Szaccikk (folyóiratcikk).

7. **Kothencz János et al.**

"Róluk... Értük..." II. *Családból kiemelt gyermekek és fiatalok pedagógiája: A KÁSZPEM Kothencz-féle ÁGOTA Szenzitív Pedagógikoterápiás Módszer.*

Szeged: Ágota Alapítvány, 2009. ISBN: 9789630684491.

Szakkönyv.

8. **Kothencz János**

About them... for them... I. Sociology of children and youth taken out of family.

Szeged: Ágota Alapítvány, 2009. ISBN: 9786150171029.

Szakkönyv.

Legjelentősebb előadások

1. **Kothencz János**

"Érzékenyítő pedagógia a gyermekvédelmi rendszerben (KÁSZPEM)."

Elhangzott: *Nemzetközi online konferencia és önképző webinárium*, Szeged-Csanádi

Egyházmegye Gelsey Vilmos Pedagógiai Intézete, 2022. január 21-22.

2. **Kothencz János**

"A gyermekvédelmi szakellátásban élő kiskorúakat érintő digitális gyermekvédelmi fókuszú kutatás jelentősége."

Elhangzott: *VIII. DGYS Szakmai Fórum: digitális gyermekvédelem a gyermekvédelmi szakellátásban*, Budapest, 2022. április 12.

3. **Kothencz János**

"Biztonságban a helyettesítő védelmi rendszerben."

Elhangzott: *Gyermekjogok elméletben és gyakorlatban – interdiszciplináris nap*

(konferencia), Mádl Ferenc Összehasonlító Jogi Intézet, Budapest, 2022. december 15.

4. **Kothencz János**

"Sikeres életutak a gyermekvédelemben."

Elhangzott: *Országos és Kárpát-medencei Gyermekvédelmi Konferencia*, Budapest,

2022. július 31.

5. **Kothencz János**

"Kihívások a hazai gyermekvédelemben."

Elhangzott: *Ifjúság, ifjúságügy, új kihívások és válaszok X. konferencia*, Szeged, 2022.

november 14.

6. **Kothencz János**

"A családközpontú szemlélet a gyermekvédelemben."

Elhangzott: *Az önálló életvitel és a közösség-alapú szolgáltatások támogatása – az EU finanszírozási eszközei a védelem alatt álló gyermekek számára*, Budapest, 2019.

november 27.

7. **Kothencz János**

"Középpontban a drogprevenció."

Elhangzott: *VII. Országos Gyermekvédelmi és Drogprevenciós Konferencia*, Szeged,

2019. május 15.

8. **Kothencz János**

"Minden gyermeknek családban van a legjobb helye."

Elhangzott: *III. ÁGOTA Országos Gyermekvédelmi Konferencia*, Szeged, 2013. május 9.

Legfontosabb irodalmak jegyzéke a tézisfüzethez

1. Dewey, J. (1976): A nevelés jellege és folyamata. Budapest: Tankönyvkiadó.
2. Dewey, J. (2011): Democracy and education. Simon & Brown.
3. Bosco, T. (2010): Don Bosco új életrajza. Budapest: Don Bosco Kiadó.
4. Braidó, P. (2019): Don Bosco, A nevelő – írások és tanúvallomások. Budapest: Don Bosco Kiadó.
5. Kothencz János (2009): "Róluk... Értük..." I. Családból kiemelt gyermekek és fiatalok szociológiája: Országos kutatás az "állami gondoskodásban élő gyermekek és fiatalok" körében. Szeged: Ágota Alapítvány.
6. Kothencz János et al. (2009). "Róluk... Értük..." II. Családból kiemelt gyermekek és fiatalok pedagógiája: A KÁSZPEM Kothencz-féle ÁGOTA Szenzitív Pedagógikoterápiás Módszer. Szeged: Ágota Alapítvány.
7. Pukánszky Béla – Németh András (1995): Neveléstörténet. Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó.
8. Szécsi Gábor (2018): Érték és nevelés az információ korában. In: Karikó, Sándor [szerk.]: Család, érték, nevelés. Szeged: SZTE, 73–85.
9. Tagai Imre (1982): John Dewey. Budapest: Kossuth Könyvkiadó.
10. Noddings, N. (2016): Philosophy of education. Routledge.
11. Apple, M. W. (2019): Ideology and curriculum. New York: Routledge.
12. Biesta, G. (2020): Risking ourselves in education: Qualification, socialization, and subjectification revisited. Educational Theory, 70(1), 89-104.
13. Jancsák Csaba (2013): Ifjúsági korosztályok korszakváltásban. Budapest: Új Mandátum.
14. Pálvölgyi Ferenc (2005): Don Bosco pedagógiai öröksége a modern neveléstudomány fényében. In: Mészáros György [szerk.]: Nevelés a XXI. században Mai kihívások és aktuális válaszok Don Bosco szellemében. Budapest: Don Bosco Szalézi Társasága.
15. Somlai Péter (2013): Család 2.0. Budapest: Napvilág.
16. Schaumont, C. (2019): Da mihi animas..., Don Bosco élettörténete, Döntések, kihívások és szenvedély. Budapest: Don Bosco Kiadó.
17. Takayama, K., Sriprakash, A., & Connell, R. (2017): Toward a postcolonial comparative and international education. Comparative Education Review, 61(S1), S1-S24.

18. Zembylas, M., & Bozalek, V. (2017): Re-imagining socially just pedagogies in higher education: The contribution of contemporary theoretical perspectives. *Education as Change*, 21(2), 1-5.
19. Freire, P. (2020): Pedagogy of the oppressed. In: *Toward a sociology of education* (pp. 374-386). Routledge.
20. Hattie, J., & Zierer, K. (2019): *Visible Learning Insights*. New York: Routledge.